

İlham ABBASOV

Ədəbi mühitimizdə yaradıcı nəsil-ləri onilliklər üzrə qruplaşdırmaq ənənəsi mövcuddur.

Amma bəziləri bu ideya ilə razılaş-mayaraq, yaradıcı insanları nəsil-lərə bölməyi yanlış mövqe hesab edirlər. Etiraf etmək lazımdır ki, bu fikirdə olanların da öz həqiqəti var. Doğrudan da, sənəti nəsil-lər yox,

baxımından XX yüzilliyin 80-ci illərinin övladı olan bu ədə-bi nəsil də ən aparıcı bir əla-mətə -- köhnədən yeniyə ke-çid göstəricisinə görə öz zəma-nəsinə çox bənzəyir. Ədəbi yaradıcılığın bütün sahələrində, xüsusən poeziyada onların hər biri istedad yönümü, dü-şüncə tərzini, yaradıcılıq mane-rasına görə nə qədər fərqli, bənzərsiz olsa da, ruh doğma-lığı, mənəvi qan qrupunun ey-niliyi mənasında bir-birinə çox oxşay-ırlar. Bu da onlara yalnız təmsil et-dikləri dövrə görə yox, həm də bir ədəbi hadisə olaraq fərqli mənəvi-es-tetik kredoya malik vahid ədəbi nəsil adlanmaq haqqı verir.

“Səksənincilər” Vətənimizin azadlığa, müstəqilliyə qovuşması proseslərinin bilavasitə iştirakçıları ol-dular. Yaradıcılıq baxımından isə on-lar azad fikir söyləməyin, azad söz deməyin mümkün olduğu, ideoloji

rün həm zahiri, həm də daxili təza-hürlərini bir tam şəkildə anlamağı və əks etdirməyi bacardılar. Beləliklə də, mühitin, zamanın təmsil etdikləri nəslə verdiyi yaradıcılıq enerjisini reallaşdıraraq ədəbi böhrandan çıxış yolunu tapdılar. Və bu gün ədəbiyya-tımızı bu nəslin nəsr və dramaturgi-ya, ədəbi tənqid və publisistika, xüsu-sən də poeziya sahəsində yaratdıqları olmadan təəvvür etmək istəsək, nə qədər dəyərli nümunələrdən məhrum olduğumuzu görürük.

“Səksənincilər”in ədəbiyyatda ilk addımlarını atmasında, imzalarını ta-nıtmasında həmin onilliyin əvvəllərində yaradılmış Gənc Yazıçıların Respublika Ədəbi Birliyinin mühüm rolu olmuşdu. Təbii ki, heç bir dər-nək, birlik adama istedad verə bil-məz, ancaq əvvəl mərhum Vaqif İb-rahimin, sonralar isə Məmməd İsmay-ılın rəhbərlik etdiyi bu Birlik, onun təşkilatçılığı ilə bir neçə il ardıcıl çap olunan “Yaşıl budaqlar” almanaxı o

düsturunu nəzərdə tutmuram. Söhbət zahiri, formal cəhətlərdən yox, məsə-lənin məğzindən, mahiyyətindən ge-dir. Dünya ədəbiyyatının bütün tarixi sübut edir ki, həqiqi mənada milli ol-mayan əsər heç zaman həqiqi mənada bəşəri ola bilməz. Bütün dünya ədəbiyyatında bunun əksini təsdiq edən bir dənə də nümunə yoxdur. Kə-nar təsir, bəhrələnmə calaq, bəzək ola bilər, ancaq kök üstə bitən mahiyyəti əvəz edə bilməz. Əsərə yaraşlıq verə bilər, amma dəyər verə bilməz.

Təəssüf ki, çağdaş ədəbi gəncliyin bir sıra nümayəndələrinin mövqeyi öz atasına yox, qonşuya oxşaması ilə qürrələnmə gicbəsər uşağın cahilliyini xatırladır.

Dünyaya, dünya mədəniyyətinə pəncərələrin daha geniş açıldığı bir dövrdə formalaşmış “səksənincilər” nəslinin estetik ideali təkcə milli də-yərləri və ənənələri yaşatmaq deyil. Onlar ədəbiyyatımıza poetik dünyaduyumunda, həyata estetik yanaşma-da, bədii forma və özünüifadə tərzində, zəmanəmizin müasirlik tələblərindən doğan və ona cavab verən bir sıra yeni çalarlar da gətiriblər.

Ədəbiyyata sonra gələn nəsil-lər yeni dövrə, ilk növbədə onun həyat tərzini və davranış normalarına daha tez, daha rahat uyğunlaşsalar da, “səksənincilər” də onun şərtləri ilə ayaqlaşa bildilər. Bu ədəbiyyat XXI əsrin adamı ilə onu ən çox maraqlan-dıran, narahat edən, mənəvi ehtiyac-larını ödəyən məsələlər, başqa sözlə, ən vacib müasir problemlər barədə onun öz dilində danışmağı bacardı.

“Səksənincilər” nəslinin bir özəlli-yi də yaradıcılıq üslubları və təmayül-ləri baxımından rəngarəng olmasıdır. Bu, ədəbiyyatın ümumi panoramına bir cazibədarlıq gətirsə də, təbii ki, müxtəlif cərəyanlara, təmayüllərə mənsubluq ədəbi əsərin keyfiyyət göstəricisi sayıla bilməz. Sənətin bir-cə keyfiyyət meyarı var - istedad. O yox-dursa, heç bir “izm” istedadsız müə-lifin köməyinə çata bilməz; varsa, is-tənilən cərəyanda dəyərli sənət əsəri yarana bilər. “Səksənincilər”i birləş-dirən ümumi cəhətlərə baxmayaraq, həmin nəslə mənsub istedadlı yazar-ların üslub və deyim tərzini baxımın-dan fərqliliyi bu həqiqəti bir daha təs-diq edir. Bu mənada böyük rus yazı-çısı Lev Tolstoyun məşhur aforizmini azacıq dəyişərək belə ifadə etmək olar: Bütün pis şairlər bir-birinə bən-zəyir, yaxşı şairlərinə hərəsi bir cür yaxşıdır.

“Səksənincilər”i bəzən “itirilmiş nəsil” adlandırırlar. Ancaq qürur his-silə qeyd etmək istərdim ki, zamanın keşməkeşli gərdişi onları “itirmək” üçün nə qədər çalışsa da, onlar “itib-batmadılar” və ədəbiyyat tariximizdə öz silinməz izlərini qoya bildilər.

“SƏKSƏNİNCİLƏR” = ZAMANINA OXŞAYAN NƏSİL

fərdlər yaradır. Ancaq gəlin, onunla da razılaşaq ki, öz sözü, öz siması ol-mayan fərdlərin toplumu amorf və xaotik kütlə yaradırsa, sənətdə öz ye-ri, çəkisi olan istedadlı insanlar bir toplu halında birləşəndə yaradıcı nəsil-ləri formalaşdırırlar.

Bu gün heç kim Azərbaycan ədə-biyyatında və ictimai fikrində “altmı-şıncılar” nəslinin mövcudluğu və də-yəri barədə mübahisə etmək fikrinə düşmür. Onların yenilikçilik missiya-sı ədəbiyyatımızın köhnəlmiş stereo-tip və doqmalardan xilas olaraq yeni inkişaf yoluna çıxmasında əvəzsiz rol oynamışdı.

“Səksənincilər” nəslini isə təkcə ədəbiyyatımızda deyil, ümumən ictimai həyatımızda silinməz izlər qoy-muş möhtəşəm bir epoxanın -- köhnə dövrün başa çatması, yeni tarixi mərhələnin başlanması epoxasının nü-mayəndələridir. Məsələ təkcə onların ədəbiyyata gəldikləri dövrün xarakterində, seçdikləri mövzuların, əks et-dirdikləri ideyaların məzmununda deyil. Onlar həm də millətimizin yeni insan nəslinin təmsilçiləri -- Vətə-nimizin çoxəsrlik tarixində xüsusi yeri olan, böyük sarsıntılar, təlatümlərlə müşayiət edilən *keçid dövrünün* şahid-ləri və iştirakçıları, onun gətirdiyi ye-ni təfəkkür tərzinin daşıyıcıları və ifa-dəçiləridir.

Həzrət Əlinin məşhur bir kəlamını xatırlatmaq istərdim. O deyir ki, uşaqlar valideynlərindən daha çox öz zəmanələrinə oxşayırlar. Yaradıcılıq

qadağa və siyasi senzura buxovları-nın aradan qalxdığı bir çağın ən gənc ədəbi təmsilçiləri idilər. Bu da həmin nəslin ədəbiyyat tariximizdə tutduğu yerin daha bir təkrarsız özəlliyidir. Məhz onların fəal iştirakı ilə mətbuat və ədəbiyyatımızda sərbəst fikrin il-kin carçıları kimi önəmli rol oynamış “Gənclik” və “Xəzər” jurnalları, “Yol” qəzeti kimi ədəbi nəşrlər mey-dana gəldi. Bu nəslin bəxti onda “gə-tirmədi” ki, onlar peşəkar ədəbiyyat-da ilk addımlarını atandan, ilk kitab-larını çap etdirəndən dərhal sonra aləm qarışdı və ədəbi həyatda gənc yaradıcı şəxsin taleyi üçün uzun mü-dət sayıla biləcək təxminən on illik bir “pauza” yarandı. Bu fasilə on-ların üzləşdikləri həyat və yaradıcılıq sınağının qaçılmaz bir atributu oldu. Ancaq hər pis işin bir yaxşı tərəfi də var -- bu müddət “səksənincilər”in peşəkarlaşma baxımından zəruri olan “ələnmə” prosesini daha da sərtləş-dirdi, ədəbiyyatda kimin öz yerində olduğunu, kimin isə özgə yerinə göz dikdiyini, kimin istedadına, kimin isə bəxtinə güvəndiyini əyani şəkildə üzə çıxardı. Onların sırasından istedadı və şəxsiyyəti ilə onilliklər çərçivəsinə sığmayanlar seçilərək özlərini yeni əsrdə ədəbiyyatımızın aparıcı qüvvəsi kimi təsdiq etməyə başladılar. Onlar yeni dövrün mürəkkəb və ziddiyyətli reallıqları, yeni insanın tamam fərqli daxili aləmi qarşısında çaşqın vəzi-yətdə qalmış ədəbiyyatın nümayəndə-ləri sırasından ilk olaraq bu döv-

dövrün gənc yazıçıları üçün ədəbi aləmdə ilk bələdçi olmuşdu. Bizim Birlik yazı-pozu müzakirələrindən daha çox ədəbi əxlaq, bədii zövq, ya-radıcı ovqat, dostluq, məsləkdaşlıq mühiti yaratmaq baxımından dəyərli idi. “Səksənincilər”in bir nəsil kimi formalaşmasında onun əhəmiyyətini danmaq olmaz.

Ədəbi həyatın dolanbac yollarında öz yaradıcılıq simasını yarada bil-miş bu nəsil Azərbaycan ədəbiyyatı-nın çoxəsrlik salnaməsində öz səhifə-sini yazmağı, ora öz möhürünü vur-mağı da bacardı. Ədəbiyyatımızın əv-vəlki nəsilərdən aldığı dəyərli və ya-şarı ənənələrini öz yaradıcılıq taleyin-dən keçirərək sonrakı nəsil-lərə ötürə bildi.

Bu məqamda Məmməd İsmayılın misraları yerinə düşür:

*Bir adam yol gedir bizdən qabaqda,
Amma bir adam da bizdən sonra var.*

“Səksənincilər” milli düşüncə tərzinə və milli dəyərlərə bağlı nəsil-dir. Etiraf etmək lazımdır ki, sonrakı ədə-bi nəsil-lərdə bu bağlılığın zəifləməsi müşahidə olunur. “Ot kökü üstə bi-tər” - deyiblər. Təkcə otlar yox, ən zə-rif, ən ətirli çiçəklər, ən qollu-budaq-lı, ən qocaman ağaclar da öz kökü üs-tə bitir. Bu, sənətdə də belədir - öz kö-kü üstə bitməyən sənət, ədəbiyyat yüksəklərə ucala bilməz. Mən millilik deyəndə, əlbəttə, kommunist esteti-kasının qondarma “formaca milli”